

PARSIFAL

Amfortas (Michael Volle), Titurel (Andreas Hörl), Matti Salminen (Gurnemanz), Christopher Ventris (Parsifal), Rolf Haunstein (Klingsor), Yvonne Naef (Kundry)

Koor en orkest van de Opera van Zürich o.l.v. Bernard Haitink
 Regie *Hans Hollman*. Decors *Hans Hoffer*.
 Kostuums *Dirk von Bodisco*. Lichtregie *Jürgen Hoffmann*.
 Videoregie *Felix Breisach*
 Opname : Opernhaus Zürich, april 2007.
 DG 00440 073 4407

KAR-FREITAG AUS LICHT

Hans Hollmann regisseert Parsifal in Zürich

“De decors in Parsifal stellen niets anders voor dan de zich wijzigende gemoedsgesteldenis van Parsifal, wiens heilsweg het aan de regisseur is om te laten zien.” Het zijn woorden van Wieland Wagner, één van de grote vertolkers van het werk, die daarmee hele generaties wist te beïnvloeden. Zestig jaar voordien wist Adolphe Appia al tot eenzelfde conclusie te komen: *“In Parsifal bestaat het visuele aspect uit een reeks scènes die er enkel zijn met de bedoeling een wonderlijke transformatie tot stand te brengen in het ongerepte bewustzijn van de held”*. Waarom weten hedendaagse regisseurs en scenografen met dit eenvoudige maxime zo weinig aan te vangen terwijl allerlei moderne videotechnieken zich alsmaar meer en meer weten in te burgeren in het theater?

In Zürich is de kaalslag op het toneel totaal maar er is weinig denkwerk gegaan naar de zinnelijke materialisatie van Parsifals psychische wereldreis. Op het toneel staan een paar stoelen en er hangt ook een enorme videowand waarop niets noemenswaardig te zien is. Vaak baadt het scènebeeld in een schemerige grijze mist. Daarin vertelt Hans Hollman uiterst nuchter de geschiedenis van iemand die er op uittrekt een uitgebluste mannengemeenschap te verlossen. Maar verlossen van wat? Hans Hoffer en Hans Hollmann doen daarbij volledig afstand van alle zinnelijke exotica en van al het sacrale. Niets dat religieus zou kunnen overkomen geraakt daarbij in het spel verwickeld. Enkel een soort verdeling van brood en wijn tijdens de eerste graalsonthulling bezorgt de toeschouwer een vaag eucharistiegevoel. Waarover gaat deze Parsifal dan? Over erotiek en de mannelijke worsteling daarmee? Een aantal scenografische keuzes lijken daarop te wijzen. De graal vertaalt zich naar een soort monoliet die zich fallisch opricht en al doende Amfortas onuitstaanbare pijn bezorgt. Met een verblindend wit licht bestraalt hij de graalgemeenschap. Klingsors impotentie anderzijds vindt zijn meest expliciete aanwijzing in het belangrijkste rekwisiet van het tweede bedrijf: een overgedimensioneerde scheerspiegel. Van het castratiemes daarentegen geen spoor. Wagners raadselachtige slotformulering, “Erlösung dem

Erlöser”, lijkt Hollmann te verklaren als de verlossing van Parsifal en van de mannengemeenschap door de vrouw. Kundry valt niet ontzield voor Parsifals voeten neer zoals het libretto dat voorschrijft maar reikt de overige graalsbroeders zusterlijk de hand. Zelfbewust kijkt ze in de zaal, vestimentair omkaderd door het habijt van een non. Parsifal zelf geraakt daarbij uit het zicht en stapt naar de rand van het toneel. Andermaal een niet zo nieuwe poging om Wagners vrouwelijke personages te emanciperen?

Niets in deze opvoering hoeft als pijnlijk te worden ervaren. Het tenenkrommende moment van het afschieten van de zwaan is het niet. Hollman toont ons een met een pijl doorboorde zwaanmens. De quasi-rituele eucharistisch aandoende graalsscènes – zonder graalskelk – zijn het ook niet. Het opvangen van de speer door Parsifal daarentegen is te gek voor woorden. Laat ik er daarom geen aan verspillen. Een andere nonsensicale zet is Kundry in het derde bedrijf op te voeren als een non, terwijl alle overige herkenbaar religieuze verwijzingen opzettelijk uit het stuk werden geweerd. En waarom laat Hollmann de graalsridders lopen met een blindenstok tijdens de transformatie van het eerste bedrijf? Blindheid lijkt mij eerder van toepassing op Parsifal. Wilde men hier anticiperen op de kracht van de graal als lichtgevende bron?

Uiteindelijk heeft ook de camera niet zoveel mooie beelden te schieten. Het mooiste zijn nog de bloemenmeisjes, een kruising tussen revuedanseressen en Walküren. Hun kleurrijke toneel heeft charme maar blaakt niet van de grote choreografische ideeën. Met grote kleurenvellen bedwelmen ze Parsifals netvlies. De gedoodverfde Parsifal van het ogenblik, Christopher Ventris, heeft er nog nooit zo goed uitgezien als in de kostuums van Dirk von Bodisco. De mannen dragen hemden met opstaande kragen, de bloemenmeisjes kleurige borstkurassen en glittermutsen.

De personenregie is klassiek-statisch en zelden geïnspireerd. Zelfs in het tweede bedrijf komen Klingsor en Kundry niet verder dan erg triviale gebaren. Het enige dat Hollman zich heeft laten invallen is een regiestunt

met pantomimespelers. Die laat hij af en toe verschillende stadia van het menselijke lijden uitbeelden, hetgeen zijn meest krachtige expressie krijgt naast de monumentale muziek van de transformatiescène van het derde bedrijf, het eigenlijke scènische én muzikale hoogtepunt van de productie.

En zo is deze Parsifal een productie geworden waar niemand zich onbehaaglijk bij hoeft te voelen. Zij desacraliseert enerzijds maar treedt anderzijds ook nooit in een echt discours met erotiek en ascese. Zij is als de grootste gemene deler van alle extreme visies die je op Parsifal kan loslaten en waar dan tenslotte vooral één ding van overblijft: verveling. De zeer verdienstelijke solisten kunnen dat ook niet rechtzetten ook al voelen zij zich gesteund door de galvaniserende aanwezigheid van een vermist gewaande dirigent in de orkestbak.

Rolf Haunstein is een middelmatige Klingsor. Als twee druppels water lijkt hij op Wolfgang Wagner maar die gelijkenis zal, naar ik aanneem, geheel toevallig zijn. Yvonne Naef tracht een weg te vinden tussen het instinctieve en het kunstige in haar rolinterpretatie van Kundry. Met haar temperamentvolle stem kan zij haar dra-

matische uithalen erg zinnelijk doen lijken (*“toben, rasen”*). Christopher Ventris lijkt een tijdelijk monopolie te hebben verworven op Parsifal. Zijn er echt geen tenoren die zich hiermee kunnen meten? Ik ken er wel een paar. Michael Volle is uitstekend gecast als Amfortas. In de slotminuten laat de camera hem bijna oplossen in het verzengende witte licht van de graal. Mijn respect voor Matti Salminen is immens maar Gurnemanz is voor hem geen ideale partij. Hij vermog zijn lange partij niet uit de eentonigheid te tillen noch te illumineren met een boeiende rethoriek. Zelfs présence en emissie vallen mij eerder tegen. Het mannenkoor presteert uitstekend, het onzichtbare vrouwenkoor daarentegen valt op door slordigheden.

Haitinks galvaniserende aanwezigheid in de orkestbak maakt het orkest tot een gedisciplineerd corpus dat klinkt als één stem, tegelijk gespierd en wendbaar. De transformatiescènes zijn overweldigend, de tempi over het algemeen aan de trage kant. Wat hem ertoe bewoog om na vijf jaar afwezigheid terug naar de opera te keren is mij niet bekend. Het lijkt mij sterk dat het moeilijk deze productie zou kunnen zijn.

(Jos Hermans)